
Уводна реч

ПОЕЗИЈА ТОМИСЛАВА МАРИНКОВИЋА

Зборник *Поезија Томислава Маринковића* представља резултат 27. научног скупа одржаног 15. 11. 2021. године у електронском формату, а поводом награде „Десанка Максимовић” коју је песник добио за 2020. годину. Поред Задужбине организатори овог скупа били су Народна библиотека Србије и Институт за књижевност и уметност, Одељење за поезику модерне српске књижевности. Кроз 18 научних радова и селективну библиографију зборник доноси први колективни научни допринос проучавању поезије Томислава Маринковића.

Томислав Маринковић је средином осамдесетих година ушао крупним корацима у српску поезију, а сваком новом књигом је усавршавао поетички исказ, доносећи веома деликатну лирску ноту обележену емотивним и мисаоним токовима у развоју српске поезије.

Томислав Маринковић (1949) рођен је и живи у Липолисту код Шапца. Мада је релативно касно у односу на савременике објавио прву збирку *Двојник* (1983), наредне песничке књиге су показале завидну зрелост песничког израза која је достигала све више домете у личном опусу и свеукупном оквиру српског песништва. Потом следе збирке: *Извесно време* (1985), *Стихови* (1991), *Сумња у ојледало* (1996), *Школа играјања* (2003), *Свети на кожи* (2007), *Обичан животи* (2011), *Путовања кроз бли-*

зине (изабране песме, 2013), *Невидљива месџа* (2015), *Издвојене ѿишине* (изабране песме, 2016), *Вечитио сада* (2018). У елитном Плавом колу СКЗ објављене су *Изабране ѿесме* Томислава Маринковића (2019), након чега следи нови избор *Дује сенке иза ѿренуџака* (ЗДМ, НБС, 2021). За књигу *Свеѿи на кожи* добио је награду „Бранко Миљковић”, а за књигу *Обичан животи* награде „Васко Попа” и „Мирослав Антић”. За укупно песничко дело награђен је Дисовом наградом (2016). За песму „Бројеви” добио је награду „Заплањски Орфеј”. Приредио је књигу *Писац у врџу, најлеџше ѿриче и ѿесме о биљкама и ѿријатишељствиу* (2016). Посебно се издваја књига прича и сећања на детињство *Пуџовање у ораховој џусци* (2017) у едицији „Види чуда” часописа *Повеља*. Серију аутопoетичких записа, чији је наднаслов „Док су музе заузете”, објављује у *Срџском књижевном лисџу* (2018–2021). Песме су му превођене на енглески, руски, шпански, португалски, јапански, словеначки и македонски језик.

Поезија Томислава Маринковића обележена је специфичном поетиком „малих ствари”, естетиком свакодневице која носи одлике универзалних вредности. „Речита тишина” Маринковићевог поетског израза савременог читаоца доводи до заборављених вредности наше цивилизације у сталном убрзању света који се мења у смеру из кога је повратак тежак или сасвим немогућ. Двојство, игра огледала, време као вечита тема и, напокон, сасвим мала скровита места на којима откривамо пун смисао сваког тренутка обележавају опус Маринковића од прве до последње песничке збирке. Сасвим тиха личност песника обележава и поезију која је ту пред нама, али без наметљивости, сувишних речи и позерског става. Лирика која је успела да досегне сређнија времена за уметност, али и способност да опстане у добу

сасвим ненаклоњеном књижевности, а поезији нарочито. У последњој песничкој књизи *Вечийио сага* посебно су изражени тренуци свакодневице који се дубоко прожимају са основама егзистенције. Маринковић негује целовитост збирки које се развијају од песме до песме и од циклуса до циклуса, стварајући јединствену целину. Низом изузетних лирских евокација, тананих дескрипција, обојених дубином личног искуства које је непревазиђени извор мудрости, песник изграђује особен уметнички свет. *Изабране њесме* (2019) у Плавом колу СКЗ у веома селективном избору проф. др Радивоја Микића представиле су Маринковића као истанчаног лиричара за кога приређивач посебно истиче увођење ироније као „нове тачке гледишта на неку од врло старих песничких тема“. У недавно објављеном интервјуу Маринковић и сâм најбоље описује сопствени доживљај света који је уткан у његове стихове:

Живимо у празнини између реалног и обећаног, као кад се разочарани враћамо из позоришта јер је представа отказана. И онда схватимо да смо у животу имали само носталгију за животом, да је будућност, из неког непознатог разлога, одложена за касније.

У протекле две деценије Маринковићев ауторски глас постепено се индивидуализовао у хору савремених српских песника, док је његов песнички израз унео нове духовно-естетске квалитете у нашу модерну књижевност са којом је у имплицитном, али живом дијалогу. Он је начинио на први поглед неупадљиву, али чврсту спону са српским неосимболистичким песништвом, док је по песничком сензибилитету сроднији са представницима тзв. трансимболистичке оријентације, који су се профилисали и етаблирали током деведесетих година. Марин-

ковићева поезија подједнако комуницира и са млађим генерацијама, различитог поетичког опредељења, као и са модерним европским песничким наслеђем.

Радивоје Микић разабра и тумачи две тематске равни заступљене у песничком обрасцу Томислава Маринковића од збирке песама *Сумња у оћледало* (1997). Једна покрива домен реалне стварности у којој обитава лирски јунак, док је друга окренута сфери лирске метафизике и метапоетичког промишљања.

У свом огледу Васа Павковић на естетски репрезентативним песничким примерима критички осветљава поетичке доминанте и стваралачку еволуцију Маринковићевог песништва у прве две деценије XXI века засведеног у књизи изабраних песама *Дује сенке иза ѿренушјака* (2021).

Песничком развоју Томислава Маринковића, подељеном на две фазе, посвећен је и рад Милете Аћимовића Ивкова. Свој аналитички фокус аутор есеја усмерава ка другој фази која започиње са новим веком и у њој проналази тежишта Маринковићевог поетског света, који обележавају меланхолично интонирани песнички искази и метафизичка семантичка раван. Анализа наречених аспеката на широко постављеној културолошкој и епистемолошкој основи и разматрање различитих видова међутекстовних релација Ивкова наводе на закључак да је Томислав Маринковић песник културе.

Сматрајући да у збирци *Невидљива местиа* виђење и доживљај природе представља поетско средиште и тематску преокупацију песника, Ђорђе Деспић у Маринковићевим песмама тумачи многоструке видове обликовања спознаје људске судбине, емоционалне нагласке, као и феноменолошке слојеве у којима се пројављују дубљи метафизички увиди песника.

Бојана Стојановић Пантовић, показујући да се поетичко клатно Томислава Маринковића креће између неоверистичког и лирског модела певања, најпре издваја неколико тематско-мотивских својстава, попут дослуха са природом, руралног окружења лирског субјекта, питања песничке уметности, тишине и осипања времена. У семантички композитној збирци *Вечито сада*, ка којој окреће аналитичку пажњу, ауторка огледа тумачи тачке и поступке прожимања тема болести, љубави са аутопоетичком димензијом оспољавања песничког субјекта.

Поетички лук Томислава Маринковића описује и критички разматра Гојко Божовић, износећи тврдњу да су повлашћени тренуци свакодневице, са динамиком смењивања и прожимања тамних и светлих принципа, полазишта за настанак песама. Будући да указују на саме основе истинске егзистенције, та поетичка језгра Маринковићевог певања, варирају посредством меланхоличне евокације или лирске дескрипције са настојањем да се не наруши првобитна експресија. У томе Божовић препознаје семантичку и феноменолошку комплексност *вечитої сада* у наслову и претежном тону последње збирке песама овог песника, али и збиркама које јој претходе, од *Школа шрајања* (2003).

Не спорећи да су саживљавање са природним амбијентом и пантеистички доживљај света, који припадају сфери видљивог, темељне поетичке предиспозиције Маринковићевог песништва, Соња Миловановић у својој анализи поступно доказује да значајан тематско-мотивски и симболички простор у овој поезији заузима и сфера невидљивог, то јест рефлексивни свет лирског субјекта, премрежен подједнако и епифанијским и меланхолично-сетним тоновима. Зато на примеру збирке

Невидљива месџа она испитује дијалектику појединих аспеката ова два домена егзистенције.

У интерпретативном средишту Катарине Пантовић јесу поетичке одредбе збирке песама *Школа њрајања* (2003), посматране као камен-међаш Маринковићеве поезије и у поетичком и у естетичком и у аксиолошком погледу, али и као сингедохе његове целокупне поетике.

Јована Милованчевић природу као повлашћени концепт простора у збиркама *Школа њрајања* (2003) и *Свети на кожи* (2007) испитује у светлу Башларовог поетичко-теоријског проматрања простора као поетске стварности и чисте имагинације, стављајући херменевитички акценат на лирске мотиве који означавају примордијалне елементе наше стварности.

Бранислав Живановић проматра модусе артикулације утопијског мишљења и мишљења утопије у последњих пет објављених Маринковићевих збирки песама: *Школа њрајања* (2003), *Свети на кожи* (2007), *Обичан животи* (2011), *Невидљива месџа* (2015) и *Вечито сада* (2018). Сматрајући да овај ултимативни аспект Маринковићеве поезије генерише песничково поверење у језик, природу и тренутак према степену реалне могућности посредованих садашњошћу, аутор овог рада, постављеног на широкој теоријској подлози о феномену књижевне и философске утопије, износи иновативне и за будућа критичка читања врло подстицајне интерпретативне закључке.

Жарко Миленковић је за предмет свог тумачења одабрао поетику меланхолије у делу Томислава Маринковића, сматрајући је једном од темељних одредница његовог поетског света и модела песничког изражавања.

Интермедијалном ишчитавању Маринковићевог песништва прибегла је Милица Ђуковић, испитивањем

модела звучања и видова реализације мелодичности песничког исказа. Зато предочава поступке превођења бола на песнички језик, који у себи садржи одлике блуза, као и удео мелодије и музике, како у конституисању песничке слике, тако и у семантичкој завршници.

Звучном аспекту Маринковићеве поезије посветила се и Александра Батинић, али херменеутички се усредсредивши на категорије тишине и говора. Њиховим посматрањем у хронолошком поретку, од збирке *Сумња у оїледало* (1997) до збирке *Вечийїо сага* (2018), према увидима ауторке есеја, Маринковић се испоставља као песник који са метапоетички промишљено гради своју јединствену митопеју у савременом српском песништву.

Маринковићева заокупљеност питањима песничког стваралаштва у серији аутопоетичких записа „Док су музе заузете”, објављених у *Срїском књижевном листїу* (2018–2021), као и динамичан однос његове иманентне и експлицитне поетике, предмет су интерпретативног интересовања Сање Париповић Крчмар.

Аутопоетичке карактеристике Маринковићевог певања у оквирима иманентне поетике разматра и Јана Алексић. Пролазећи кроз видове реализације песничке самосвести од збирке *Сумња у оїледало* (1997), па све до последње појединачне књиге песама *Вечийїо сага* (2018), ауторка открива и тумачи модуле испитивања уметничког процеса, места поезије у спољашњој и унутрашњој стварности, домета и ограничења песничког језика и констатује да је полицентрично лирско сопство овде углавном у својству песниковог алтер ега или епонима песничке самосвести.

Јелена Марићевић Балаћ поезији Томислава Маринковића приступа из компаратистичког угла, трагајући за везама и утицајима који савремени српски песник успо-

ставља са чешким и пољским песништвом. Расветљавањем различитих интертекстуалних нивоа скривеног или откривеног песничког дијалога са Јаном Скацелом, Адамом Загајевским и Виславом Шимборском, ауторка есеја упућује на правце обликовања Маринковићеве ауторске поетике и сугерише допуне на семантичком плану.

Драгоцен прилог овом зборнику пружио је Никола Маринковић темељном, теоријски добро поткрепљеном и акрибичном анализом модуса обликовања специфичног ритма у Маринковићевој поезији, саусловљеног семантичким и тематско-мотивским комплексима ове поезије.

Поезија Томислава Маринковића помера границе српске поезије филозофијом малих ствари, носталгијом за светом у коме нисмо остварили снове, али смо открили најдубљи смисао нашег окружења. У том аспекту Маринковић је веома близак песничком делу Десанке Максимовић оствареном управо у влатима траве, црвкату птица и гласовима сасвим обичних људи њеног ваљевског краја. Зборник *Поезија Томислава Маринковића* представља први систематичан допринос разумевању овог песништва.

У Београду, 3. 5. 2022.

Уреднице зборника
др Свейлана Шеајновић,
др Јана М. Алексић